

Vi setter alle merkelapper på hverandre. Det første vi mennesker legger merke til når vi møter en ny person, er alder, kjønn og etnisitet. Men når man ser Håvard Kalseth i kvinneklær er det ikke lett å vite om man ser på en mann eller en kvinne. Det er mange som synes det er vanskelig å forholde seg til mennesker som ikke lett lar seg plassere innenfor en kjønnskategori. En av grunnene til dette er at vi mister de føringene og forventningene vi vanligvis knytter til det å være enten gutt eller jente. Hvordan forholde seg til noen som er både og? Sann sett kan man si at et tvetydig eller androgynt kjønnsuttrykk i seg selv inviterer til en fordomsfri sone. Denne sonen gir en ypperlig anledning til å tenke over forventninger og holdninger til det vi som oftest tar for gitt.

I opplæringslova §§ 1-2 står dette: 'Opplæringa i grunnskolen og den videregående opplæringa skal fremje menneskeleg likeverd og likestilling, åndsfridom og toleranse [...]' Trønderbrura åpner for refleksjon rundt flere emner og problemstillinger knyttet til identitet, toleranse og likestilling. Temaet er relevant for ulike læreplanmål i mange fag, blant annet i samfunnsfag, religion, norsk og historie. I samarbeid med Den kulturelle skolesekken, KUN senter for kunnskap og likestilling, Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner og MOT har vi satt sammen et sett med oppgaver og forslag til materiale skolene kan bruke i undervisninga, i for- og etterkant av forestillinga. Vi har tatt med diskusjonsoppgaver og øvelser knyttet til kjønnsroller, homofobi, seksuell trakassering og fordommer. I tillegg finner du en liste med anbefalt litteratur og filmer det går an å bruke i undervisninga, eller elevene kan selv bruke denne lista som de vil. Et knippe relevante læreplanmål finner du bakerst i heftet.

Dette er en god mulighet til å reflektere over identitet og kjønn, og til å tenke to ganger. Ikke la fordommer og merkelapper hindre oss i å se hverandre som den vi er og vil være. Gi rom for mangfold!

Toleranse
NORD-TRØNDELAG

- et ansvar for **FYLKESTINGET** i Nord-Trøndelag

kun
senter for kunnskap og likestilling

LLH
Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner
TRØNDELAG

MOT
vis MOT - ta egne valg!

Diskusjonsoppgaver/stiloppgaver

- **Kjønnsroller**

”I et framtidig samfunn vil kvinner og menn vite at de er kvinner og menn kun gjennom sine tydelige biologiske forskjeller, men når det gjelder forskjeller mellom mannlighet og kvinnelighet utover det kjønnsmessige, vil disse spørsmålene bli irrelevante. Psykologisk sett vil forskjellene opphøre, men selvfølgelig ikke de biologiske. Dette betyr et mer harmonisk og omsorgsfullt samfunn hvor menneskene er menn og kvinner som gjør det de vil gjøre, uten at det må kalles maskulint eller feminint”

Per Schioldborg, Psykolog og professor ved Universitetet i Oslo

”Jeg vet at jeg ikke er mann, på det punktet er jeg sikker. Og jeg har kommet til at jeg antagelig ikke er kvinne heller, i det minste ikke i henhold til de konvensjonene mange mennesker har på dette området. Problemet er at vi lever i en verden som insisterer på at vi må være enten det ene eller det andre”.

Kate Bornstein, forfatter, artist, kjønnssteoretiker, transseksuell

Sitatene ovenfor kan brukes som utgangspunkt for diskusjon, sammen, eller hver for seg. De sier begge noe om kjønnsroller. En definisjon på en kjønnsrolle er at den er summen av de forventningene som knytter seg til det å være jente og gutt. Hva betyr det? Hva betyr det at vi spiller roller som jente eller gutt? Hva kan en gutt gjøre som ei jente ikke kan gjøre, og omvendt? Hvorfor er det sånn? Har det alltid vært sånn?

- **Homofobi**

Tegneseriefiguren Pondus er en velkjent homofob. Hvorfor er han så redd for å drikke av et glass med stett? Hvilken 'skummel grense' er det han snakker om her, og hvorfor mener han at det er viktig å ikke krysse den?

- **Seksuell trakassering blant ungdom**

Kjønn er ofte utgangspunkt for trakassering. I en Svensk undersøkelse i 2005 spurte Ewa Witkowska 17-åringer om de hadde blitt utsatt for seksuell trakassering. Forskeren ville finne

ut hvor vanlig det var ved å spørre hva som hadde skjedd og hvor ofte i det siste skoleåret. Hun fant at

-71 prosent av jentene hadde blitt utsatt for offentlige utseenderangeringer. 28 prosent hadde opplevd det ofte.

- 37 prosent av jentene hadde blitt kalt for hore, ludder, bitch. 16 prosent opplevde det ofte.

-14 prosent av jentene hadde hørt nedsettende kommentarer om kjønn og seksualitet av læreren

For guttene var tallene også høye.

-53 prosent hadde opplevd å bli kalt lesbe, homo og lignende. 32 prosent hadde opplevd det ofte.

-21 prosent av guttene hadde blitt kløpet eller klemt på seksuelt vis.

I tillegg fant hun at halvparten av jentene og en tredjedel av guttene mente at seksuell trakassering er et problem på deres skole.

- *Hvordan er det i Norge og Nord-Trøndelag?*

Aktiviteter/øvelser

- **Ta stilling**
- **øvelse som utgangspunkt for diskusjon om stereotyper**

På veggen henger lapper: Helt enig, delvis enig, både og, delvis uenig, helt uenig, Deltakerne får en påstand, og skal plassere seg etter den langs veggen. De diskuterer, og det er lov å flytte seg dersom man skifter mening. Den som leser påstanden stiller spørsmål til deltakerne om hvorfor de står der de står, og åpner for at andre kan svare på argumentet deres. Den som leser opp påstandene skal ikke gi noe fasitsvar. Husk å repetere at man kan skifte mening/flytte plass: ”Er det noen av dere som synes argumentet for Cola var så bra at dere ikke synes Solo er best lengre?

Husk at du som veileder ikke skal bli/prøve å ikke bli synlig provosert. Påstandene har ingen fasitsvar, men skal være vekkende. For eksempel vil det være inkonsekvent å mene at man skal kunne bo og jobbe hvor man vil i verden og samtidig være imot innvandring.

Elever som sier at det er å putte folk i bås å si at jenter er dårlig på data eller at folk under 20 har dårlig moral, skjønner kanskje ikke at det er å putte folk i bås å si at homser (alltid) er mer feminine enn lesber.

Påstander til linjen

Påstander i **fet** skrift skal alltid være med.

- 1. Fotball er gøyere enn basketball (oppvarming, for å forklare leken)**
- 2. Solo er bedre enn Cola (oppvarming, for å forklare leken)**
3. Jeg vil kunne bo og jobbe hvor jeg vil i verden (alltid etterfulgt av nr 4)

4. Det bør være fri innvandring til Norge (alltid etter nr 3)
5. Det er greit å bruke ordet ”neger”
6. Det er verre å kalle noen for ”hore” enn for ”homo” (velg enten 6 eller 7)
7. Det er verre å kalle noen for ”homo” enn ”hore”
8. Kun norske flagg bør være tillatt i 17. mai-tog (husk å spørre om samiske flagg er lov)
9. Kvinner er smartere enn menn
10. Homofile par bør vurderes på lik linje med heterofile par når det gjelder adopsjon
11. Jenter er mer teknisk anlagt enn gutter
12. Personer under 20 år har dårligere moral enn folk over 50
13. Homser er mer feminine enn lesber
14. Dyslektikere er dårlige på data
15. **Jeg anser meg selv som tolerant (alltid sist – skal ikke diskuteres)**

- **Vi gir hverandre merkelapper- tidsbruk ca 45 min**

Aktiviteten retter søkelyset mot hvordan det er å bli diskriminert på grunn av alder, kjønn, hudfarge osv. Den utforsker sammenhengen mellom andres forventninger til oss og hvordan vi oppfører oss. Samtidig påvirker vår egen adferd andres selvbilde og deres oppførsel. Aktiviteten gir et godt grunnlag for å diskutere konsekvensene av å diskriminere andre eller selv å bli utsatt for det.

Du trenger:

- tusjer
- maskeringstape eller selvklebende lapper

Forberedelse

Skriv en personlig egenskap på hver lapp, for eksempel lat, morsom, dum, smart, pen, klossete, uansvarlig, modig, naiv, streng, snill, fiendtlig, glemsom, ekkel, søt.

Bestem en oppgave som klassen skal samarbeide om å utføre: lage en plakat, planlegge en stor fest, flytte møbler, osv. (for eksempel kan du be de, forestille seg at stedet får besøk av en kjent artist.)

Gjennomføring

- Elevene får hver sin selvklebende lapp som de plasserer i panna si uten å se på dem. Ingen skal vite hvilken egenskap de selv er tildelt.
- Forklar oppgaven som klassen skal utføre i fellesskap. Presiser at mens det gjør det, skal de behandle hverandre i forhold til den egenskapen hver enkelt har fått tildelt. Hvis det står 'GLEMSOM' i panna på en elev, kan de andre for eksempel stadig minne henne på hva oppgaven var, men uten å bruke ordet glemsom. De skal ikke fortelle hverandre hva som står på merkelappen.
- Det er viktig at elevene legger sin flid i å behandle hverandre i henhold til de egenskapene de har fått tildelt.

Når det nærmer seg slutten av aktiviteten, kan elevene gjette hva som står på deres egen merkelapp, men dette er ikke det sentrale med aktiviteten.

Diskusjon

Denne delen er svært viktig og må ikke droppes! Begynn med å spørre elevene om de greide å gjette egenskapen de fikk. Led etter hvert diskusjonen over på andre sider ved aktiviteten:

- Hva følte dere i løpet av aktiviteten?
- Var det vanskelig å behandle de andre slik merkelappen tilsa?
- Forsøkte noen etter hvert å leve opp til den måten de andre behandlet dem på? Begynte for eksempel eleven med 'MORSOM' i panna å fortelle vitser og oppføre seg mer selvsikkert? Ble hun eller han som fikk merkelappen 'LAT' mer passiv etter hvert?
- Hva slags merkelapper gir vi andre i det virkelige liv? Hvordan påvirker det disse personene, og hvordan griper det inn i måten vi behandler dem på?
- Er det noen som lettere får bestemte merkelapper i det virkelige liv?
- Har dere opplevd at dere eller andre er blitt møtt med fordommer på grunn av merkelappene alder, kjønn eller hudfarge?

Vær varsom

Vær oppmerksom på hvem du tildeler hvilke egenskaper. Dersom en person i gruppa allerede betraktes som lat, passer det dårlig at vedkommende får denne karakteristikken i aktiviteten. Derfor er det viktig at det er du som tildeler merkelapper. Formålet med aktiviteten er ikke å framprovosere eventuelle underliggende personlige konflikter i klassen, det vil tvert imot være svært destruktivt og må unngås. Dersom du styrer aktiviteten og klassen er trygg på deg, kan aktiviteten være svært tankevekkende. Følelsene og bevisstheten som vekkes om diskriminering, kan være langt mer virksomme enn vanlig undervisning i temaet.

Lenker og anbefalt litteratur:

Skolenettet: <http://www.skolenettet.no/templates/News.aspx?id=23110&epslanguage=NO>

Undervisningsopplegg med filmklipp og oppgaver, kan bestilles i posten

Skeiv Ungdom Trøndelag: http://www.skut.no/om_oss.

Ønsker dere en informant som kan komme på skolen og fortelle om det å være homofil, lesbisk, bifil eller transperson, kan skeiv ungdom hjelpe dere med dette.

LLH: <http://www.llh.no/>

KUN senter for kunnskap og likestilling <http://www.kun.nl.no/>

Toleranse Nord-Trøndelag <http://ntbur.no/?side=131>

Bøker:

Skapsprengere. Anniken Huitfeldt og Kurt Ole Linn (red). Aschehoug 2009

Komme ut av skapet- historier og fagtekster om ulike uttrykk og begrep i forhold til ulike legninger og kjønnsidentiteter. Et eksemplar skal finnes på hver skole fom

Film:

Hedwig and the angry inch (2001). Musicalfilm om kjønn og identitet, og det å befinne seg midt imellom

Boys don't cry (1999). Basert på en tragisk, sann historie om Brendan Teena, ei jente som foretrakk å leve som gutt

Alt om min far (2002) handler om en far som både oppfatter seg som kvinne og mann, og om hvordan dette oppleves av hans familie.

Fucking Åmål (1998). Elin er pen, populær, og lei av livet. Agnes er venneløs, trist og hemmelig forelska i Elin.

Priscilla, ørkenens droning (1994). Road-movie om to dragartister og en transeksuell som kjøper en buss og legger ut på turné i Austalia.

Her er et knippe relevante læreplanmål hentet fra fellesfag. Det finnes mange flere relevante mål i de forskjellige programfagene.

Samfunnsfag etter Vg1/Vg2

Individ og samfunn

- gjere greie for endringar i familie- og samlivsformer

Kultur

- forklare kvifor fordommar oppstår og diskutere korleis framandfrykt og rasisme kan motarbeidast

Norsk vg 1

Sammensatte tekster

- beskrive estetiske uttrykk i teater, film, musikkvideo, aviser og reklame og drøfte ulike funksjoner knyttet til språk og bilde

Norsk Vg2

Sammensatte tekster

- vurdere bruk av estetiske virkemidler i ulike medier

Religion, kompetansemål etter Vg3

Kristendommen

- drøfte kristendommens syn på kjønn og kjønnsroller

Filosofi, etikk og livssynshumanisme

- drøfte syn på kjønn og kjønnsroller hos noen filosofer